

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора мистецтвознавства, професора
Троєльнікової Людмили Олексіївни
на дисертацію Скрипки Христини Василівни
«Культурно-мистецькі аспекти діяльності української діаспори
Великобританії (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)»
представлену до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури**

Науковий дискурс новітнього культурно-історичного періоду обумовлює формування цілісного уявлення щодо національної культури в контексті її глобалізації та глюколізації. Українське національне поле культури як системне явище, поряд із багатьма сегментами включає вкрай важливий – культурне буття української діаспори.

Формуючи на початку своєї незалежності принципи, цілі, пріоритетні завдання державної політики у сфері культури, Україна віднесла до них як одне із пріоритетних – розвиток культурних зв'язків з українцями, що проживають за кордоном, визначаючи цей розвиток як основу збереження цілісності української культури.

Багато мільйонів людей українського походження проживають у різних країнах Європи, Азії, Америки. Українська діаспора виникла внаслідок тривалих і масштабних міграцій, спричинених двома світовими війнами, насильницькими депортаціями за часів сталінізму, економічними негараздами, які неодноразово охоплювали Україну у ХХ столітті.

Українська діаспора не є такою численною, як, наприклад, італійська, ірландська чи китайська, але кількісно українські громади в деяких країнах є досить значними: понад 3,5 млн. у Росії, більше 1 млн. у США та Канаді, біля 0,9 млн. у Казахстані, 0,5 млн. у Молдові, понад 300 тис. у Бразилії, Аргентині та Білорусі, більше 100 тис. у Польщі та Румунії, близько 30-40 тис. у Німеччині, Франції, Великій Британії та Словаччині. Питомими є українські громади у Грузії, Іспанії, Португалії, Австралії, Чехії, Угорщині, Сербії та деяких інших країнах. Ці громади мають різне походження: деякі живуть на цих землях з давніх часів (як-

от українці Південної Буковини в Румунії, східної Словаччини, південно-західної Білорусі), деякі є нащадками шукачів кращого життя початку ХХ ст. (у Канаді, Сибіру, північному Казахстані), деякі є дітьми та онуками політичних емігрантів та переміщених осіб повоєнного періоду, тощо. Тому не дивно, що культурні, соціальні та політичні ідентичності різних діаспорних громад є дуже різними.

Роль західної діаспори, особливо її культурної еліти, у збереженні нерадянської української культурної спадщини та в спробах прищеплення українському мистецтву й літературі модерних течій та ідей, важко переоцінити. Але й величезною, не оціненою є роль західної діаспори у духовній та матеріальній підтримці своєї автентичної Батьківщини у теперішній драматичний період української історії.

Вкрай актуальним у межах сучасного гуманітарного дискурсу є звернення до аналізу соціально-культурного побутування західної діаспори, зокрема української діаспори у Великій Британії, як важливого чинника української національної присутності в кордонах вселюдської культури.

Христину Василівну Скрипку цікавлять багатовекторні процеси соціокультурного буття української діаспори у Великій Британії, і, зокрема, культурно-мистецькі аспекти життєдіяльності українців Великобританії другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Саме це коло означених питань науково рефлексує у своїй дисертаційній роботі «Культурно-мистецькі аспекти діяльності української діаспори Великобританії (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» Христина Василівна Скрипка.

Вироблена у дослідженні методологія покликана, на нашу думку, формувати нові теоретичні засади, які сприятимуть не лише відродженню культурно-мистецького змісту побутування української діаспори у Великобританії, а й обґрунтуванню її ідеї, концепції, мети, мистецтвознавчого й культурологічного осмислення набутоків за період від джерел поселення до постмодерної життєтворчості.

Авторську теоретико-методологічну базу дослідження презентує комплексний системний підхід, зумовлений багаторівневим характером об'єкта дослідження, що охоплює історичні, культурологічні, соціологічні, мистецтвознавчі напрями. Історичний, соціокультурний та синергетичний підходи дозволили простежити еволюційну динаміку культурних змін у середовищі українців Великобританії.

У роботі застосовано також методи хронологічної реконструкції, теоретичного, історичного, джерелознавчого аналізу й узагальнення, що визначили відтворення перебігу історичних та культурно-мистецьких процесів в українській діаспорі Великобританії.

Серед емпіричних методів дослідження: безпосереднє спостереження й опитування митців, учасників творчих колективів, емігрантів різних часових періодів; статистичний метод – для визначення кількісних і якісних показників розвитку суспільно-громадських та культурно-мистецьких напрямів функціонування української діаспори Великобританії.

Хоча авторка не виокремлює чисто культурологічні методи дослідження, але ми можемо підкреслити, що саме ця наука створила умови такого масштабного аналізу матеріалу.

Сформована в дисертації Христини Василівни теоретико-методологічна база повною мірою дозволила опоненту підтримати і основні наукові та теоретичні засади запропонованого дослідження, що уявляється актуальними в теорії та історії культури і, зокрема, у мистецтвознавстві.

Слід зазначити, що заявлені автором аспекти дослідження розкриті послідовно, аргументовано і дають досить повне уявлення про рівень професійної підготовки дисертанта. Христина Скрипка на високому науково-теоретичному рівні опрацювала матеріал і запропонувала власне бачення низки принципово важливих проблем. Своєрідна творча пошуковість та вичерпаність аналізу, які властиві дисертаційному дослідженню, дозволяють говорити про вдалу спробу реалізувати ідеї авторки. Дисертація має завершений, в межах досліджуваної теми, характер.

Культура ведення дисертаційного дослідження та професійна аргументованість характеризують Христину Василівну Скрипку як сформованого мистецтвознавця що, також, позначається й на стилі викладення матеріалу

Наукова і теоретична новизна дослідження не викликає сумнівів, полягає у тому, що вперше: розглядаються особливості формування та функціонування української громади Великобританії як цілісної багаторівневої системи; представлено історичну періодизацію, напрями діяльності й форми культурно-мистецького життя українців Великої Британії; аналізуються організація, динаміка, зміст шкільного навчання української молоді; визначено роль медіаструктур у відображенні й популяризації діяльності українців; уводяться до наукового обігу мистецькі здобутки українців Великобританії персонального й колективного характеру, що представляють музичний, театральний, хореографічний напрями, виставкову й звукозаписну діяльність, фестивальний рух. Також уточнено: кількісні та якісні показники діяльності громадських організацій, зокрема Союзу українців Британії впродовж усього періоду функціонування; складові культурно-мистецького життя українців Великобританії.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, одинадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (440 позицій), додатків, що вміщують карту, таблиці, переліки звукозаписів, репертуару, фотоілюстрації.

Виокремимо кілька положень, які дозволяють зрозуміти авторську концепцію і виявити властиву їй наукову новизну.

У першому розділі - «Українська еміграція до Великобританії: історико-культурологічний дискурс» міститься два підрозділи, в яких узагальнюються теоретично-методологічні принципи та джерельна база дослідження. У першому підрозділі аналізується специфіка формування українських осередків у Великобританії, у другому підрозділі представлена історіографічна, джерельна та методологічна база дослідження. Джерелознавчий аналіз і методологічна концепція дослідження дозволяють авторці синтезувати різновекторні аспекти діяльності української громади Великобританії впродовж другої половини ХХ –

початку ХХІ ст., репрезентувати їх як взаємодіючу систему компонентів, що забезпечує перспективу національної самоідентифікації українців в Об'єднаному королівстві.

Другий розділ, який авторка назвала – «Культурно-організаційні аспекти діяльності українців Великобританії» містить три підрозділи. У першому підрозділі «Союз українців у Великій Британії – провідна українська організація» Христина Василівна узагальнює основний зміст за пріоритетні засади функціонування «Союзу українців у Великій Британії» від моменту створення (1945) і до теперішнього часу. Серед пріоритетних напрямів діяльності СУБу авторка визначає наступні – суспільно-політичний, інформаційний, освітній, культурно-мистецький. У другому підрозділі аналізується співпраця громадських організацій української діаспори та церковних установ. Відзначено провідну роль Української греко-католицької та Української православної церков у релігійному житті Великобританії, які сприяли гуртуванню й духовно-патріотичному вихованню українців. У третьому підрозділі здійснено характеристику освіти й шкільництва українців у Великобританії. Авторка відзначає нерівномірність освітніх процесів у школах українознавства та дошкільних закладах Великобританії впродовж досліджуваного історичного періоду (починаючи з 1952 р.). Сьогоднішній час авторка характеризує зменшенням кількості учнів, що зумовлене спадом народжуваності серед українських сімей, зростанням чисельності мішаних шлюбів та загально-асиміляційних процесів. Але подає і позитивні аспекти, які полягають у здійсненні активного освітнього та наукового діалогу шляхом окремих освітніх проектів співпраці навчальних і наукових закладів України й діаспори, видання нових матеріалів для українських шкіл за кордоном.

У третьому розділі, що містить три підрозділи, намальоване широкомасштабне полотно функціонування культурно-мистецького життя українців Великобританії, подається аналіз та висвітлюються культурно-мистецькі практики української діаспори у Великобританії.

Матеріал першого підрозділу представляє «музичне мистецтво» як найвагоміший напрям культури й мистецтва української діаспори Великобританії. Складовими музичного мистецтва виступають хорове, інструментальне, вокальне виконавство професійного й аматорського характеру. У другому підрозділі авторка характеризує театральне і хореографічне мистецтво українців. У багатьох містах Великобританії при відділах СУБу, функціонували драматичні гуртки. Значну роль у збереженні традиційної української культури в Великобританії відіграли музейна та бібліотечна справа, специфіка функціонування яких представлена у наступному підрозділі .

У четвертому розділі, що включає три підрозділи, актуалізуються форми популяризації української культури у Великобританії. Так, у першому підрозділі авторка аналізує концертно-фестивальний рух і виставкову діяльність. Христина Василівна підкреслює, що численні колективи, що функціонували і продовжують своє мистецьке життя у Великобританії, провідні солісти і диригенти постійно репрезентують свої досягнення не лише перед співвітчизниками, але й перед широкою світовою громадою на концертах, імпрезах, конкурсах, фестивалях, виставках, що створює позитивний імідж як української громади у Великобританії так і України загалом.

У підрозділі 4.1 який авторка називає дуже лаконічно «Звукозаписи» представлено узагальнення цього напрямку діяльності українських митців Великобританії. Значну роль у популяризації української музичної культури другої половини ХХ століття відіграли звукозаписи хорової музики. Звукозаписна діяльність українських митців Великобританії репрезентує вокально-інструментальні та інструментальні сольні, ансамблеві, хорові жанри, творчість українських композиторів, у т. ч. діаспори, зарубіжних композиторів (у т. ч. українською мовою), українські народні пісні та пісні народів світу.

У третьому підрозділі розділу «Медіа-організації й видання» аналізується пресово-видавнича та інформаційна діяльність української громади Великобританії, забезпеченням потреб яких займається Українська Інформаційна Служба (УІС) та Українська Видавнича Спілка (УВС).

Логічними є й загальні висновки дисертаційного дослідження. В них авторка системно та чітко викладає як свої міркування щодо досліджуваної проблеми так і результати ґрунтовної дослідної роботи (які на нашу думку складаються із двох величезних складових – кропіткої кабінетної роботи (аналізу зібраного матеріалу), та польових досліджень, які авторка здійснила у архівах, бібліотеках, громадських організаціях, що афільовані з українською громадою у Великій Британії.

Підкреслю, що запропонована наукова робота є вкрай важливою у формуванні та впровадженні державної культурної політики, державної політики щодо закордонного українства, у формуванні тяглості духовних, тобто художніх засад української ментальності.

Саме ця вкрай важлива проблематика і спричинила у опонента деякі запитання до дисертантки:

По-перше: ви вкрай позитивно, із великою повагою щодо сучасного соціально-культурного буття української громади у Великій Британії, подаєте результати свого дослідження, але ми знаємо, що існує безліч проблем щодо, соціального, культурного та політичного ідентифікування наших співвітчизників у Британії, напевно ви володієте цими проблемами. Які з цих проблем найгостріші та найактуальніші і які, на вашу думку шляхи їх вирішення?

По-друге: теоретико-методологічну базу вашого дослідження включає досить побіжно, і схематично, на нашу думку, метод синергії. Скажіть, а як культурна синергія, може вплинути і врешті-решт забезпечити культурну присутність Україні у світі, і саме в контексті зв'язків із закордонним українством.

Слід констатувати, що винесені на захист положення наукової новизни послідовно відображені у тексті роботи і переконливо аргументовані дисертантом. Концепція Христини Скрипки знайшла відповідну апробацію у провідних наукових фахових виданнях та професійно спрямованих збірках.

Автореферат відбиває основний зміст дисертації.

Все вищезазначене дає підстави стверджувати що дисертація Скрипки Христини Василівни «Культурно-мистецькі аспекти діяльності української діаспори Великобританії (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» представлена до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства, за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури, відповідає вимогам МОН України до кандидатських дисертацій з мистецтвознавства, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,

декан факультету театрального

мистецтва Київської муніципальної

академії естрадного та циркового мистецтв

Л.О. Троєльнікова

Група Л.О. Троєльнікова
Завіряю
Л.О. Троєльнікова
Л.О. Троєльнікова

Київський національний
університет ім. Василя Стефанива
№ 03.02.01.01
16.06.2016.